

توسعه پایدار گردشگری روستایی و آثار اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی آن بر روستا

دکتر پاکزاد آزادخانی^۱، محمد فتاحی^۲، زهرا وقوفی یکتا^۳، آسیه مردانی^۴

^۱ استاد یار، عضو هیئت علمی. Pakzad540azad@gmail.com

^۲ دانشجوی ارشد رشته برنامه ریزی توریسم، دانشگاه باختر ایلام. Fatahi.mohammad@gmail.com

^۳ دانشجوی ارشد رشته برنامه ریزی توریسم، دانشگاه باختر ایلام. Yaktah2117@gmail.com

^۴ دانشجوی ارشد رشته برنامه ریزی توریسم، دانشگاه باختر ایلام. asiehwardani@gmail.com

چکیده

هدف اصلی از ارائه این مقاله بررسی توسعه پایدار گردشگری روستایی و اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی آن بر مقصد گردشگری روستایی است. روش تحقیق مقاله حاضر توصیفی تحلیلی با استفاده از شیوه کتابخانه ای است. یافته های تحقیق برای پاسخ گویی به این سوال جمع آوری شده اند که آیا توسعه پایدار گردشگری روستایی می تواند راهکاری موثر برای توسعه پایدار و همه جانبه روستاها بخصوص در بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی به شمار رود؟ برای پاسخ به این سوال ابتدا نظریات موجود مورد بررسی قرار گرفته اند که مهمترین آن ها ۱- گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی است که انعکاس دهنده ویژگی محیط روستایی است. ۲- گردشگری را به عنوان ابزار و سیاستی برای بازساخت اقتصاد روستایی می دانند. ۳- گردشگری را به عنوان سیاست و ابزاری برای توسعه روستایی پایدار قلمداد کرده اند. سپس به اثرات توسعه پایدار گردشگری در قالب معیار ها و متغیر ها پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که با برنامه ریزی و بهره برداری مناسب از فرصت ها و ظرفیت های گردشگری این ناحیه، برای دستیابی به گردشگری پایدار روستایی، می توان فعالیت های موثری برای تحقق توسعه پایدار انجام داد. از این رو لزوم برنامه ریزی و مدیریت موثر فعالیت های گردشگری برای توسعه گردشگری پایدار روستایی ضروری است. برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری در نواحی روستایی پیشنهاداتی در قالب اقدامات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی ارائه شده است.

مقدمه

در حال حاضر صنعت گردشگری جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها پیدا کرده و نقش فعال و مؤثری در ارتقاء ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بخصوص در کشورهای رو به توسعه ایفا می کند، به طوریکه حجم مبادلات بین المللی گویای آن است که بیش از 20 درصد مبادلات با جریان گردشگری آغاز می گردد و در برخی کشورها درآمدهای ناشی از آن یکی از منابع عمده در جهت تقویت اقتصاد ملی روزافزون آنها می شود (سنایی، 1386: 2). رشد و گسترش گردشگری از جمله پدیده های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه دارد. بالا رفتن سطح درآمد، افزایش ایام فراغت، تغییرات و نگرش های جدید به مفاهیم زندگی و ضرورت تأمین های بین المللی ایجاب می کند که گردشگری به شدت گسترش و توسعه یابد (شارپلی، 1380: 1). در این راستا گردشگری روستایی نیز جزیی از صنعت گردشگری به حساب می آید که می تواند نقش عمده ای در توانمندسازی مردم محلی و تنوع بخشی به رشد اقتصادی و نیز خلق فرصت های شغلی جدید در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخشهای اقتصادی ایفاء کند (شریف زاده، 1381: 1). گردشگری روستایی شامل فعالیت های متنوعی است که گردشگران در نواحی روستایی انجام می دهند. با این حال انواع مختلف آن تحت عنوان گردشگری طبیعی، گردشگری فرهنگی، گردشگری بومی، گردشگری دهکده ای و گردشگری کشاورزی تفکیک و طبقه بندی شده اند (MITCHEL, 2006:1302). روستاها با توجه به نقش مهمی که در نظام تولید و اشتغال کشور، گستردگی جغرافیایی و جمعیت قابل توجهی که دارند، باید در نظام توسعه ی کشور از جایگاه ویژه ای برخوردار باشند (مهندسان مشاور DHV ، 1371: 438). سکونت گاه های روستایی تحت تاثیر عوامل مختلف طبیعی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و اقتصادی شکل گرفته اند. عوامل فوق الذکر، تفاوت در ساختار و کارکرد روستاها را به همراه داشته است. این درحالی است که روند تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در چند دهه اخیر از یک طرف و گوناگونی بستر جغرافیایی از طرف دیگر در کشور ما، موجب شکل گیری نظام فضایی نامتعادل در سطح سکونت گاه های روستایی شده است. از این رو ایجاد و تقویت سلسله مراتبی از سکونتگاه ها در راستای سازماندهی مطلوب فضاهای روستایی همواره در اکثر برنامه های عمرانی کشور مورد توجه بوده است.

بیان مسئله

ایران کشوری با جاذبه های فراوان می باشد. غنای جاذبه ها در ایران موجب شده است که آن را جها نی در یک مرز بنامند. جاذبه های ایران آن قدر متنوع است که تقریباً برای هر سلیقه ای انگیزه کافی بر ای سفر بدین کشور را به وجود می آورد (نصیرزاده و توتوچی، 1382: 214). گردشگری روستایی یکی از بخش های جذاب گردشگری است که توسعه سریع آن را می توان به ویژه از دهه ۱۹۵۰ بدین سو جستجو کرد که در کنار فعالیت های سنتی همچون گردش در خارج از شهر و کوهنوردی، رونق یافته است. پتانسیل های گردشگری در هر روستا بیش از هر چیز به سرمایه های جغرافیایی، کیفیت مناظر طبیعی، و آثار تاریخی و فرهنگی بستگی دارد. ایران، با برخورداری از جاذبه های مختلف در نواحی روستایی، محیط های دل انگیزی را بر ای گردشگری فراهم کرده است. توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی است و یکی از راه های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به شمار می رود. در اکثر نواحی روستایی، به دلیل غالب بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب پذیری آن، توجه به دیگر فعالیت های توسعه ای نظیر گردشگری به عنوان مکمل این بخش می تواند از جنبه های مختلف، تضمینی در